

Fyodor Dostoyevski

STEPANÇIKOVO KƏNDİ VƏ SAKİNLƏRİ

Tərcüməçi:
Zülfüyyə Abdulla

QANUN NƏŞRİYYATI

Фёдор Достоевский
СЕЛО
СТЕПАНЧИКОВО
И ЕГО ОБИТАТЕЛИ

Özünü müdrik və mənəvi rəhbər kimi təqdim edən, lakin əslində, manipulyativ və ikiüzlü olan Foma Fomiç Obnoskin Stepançikovo kəndində yaşayan insanların həyatına müdaxilə edir. Onları öz iradəsinə tabe etməyə çalışır. Hadisələrin gedişatı həm gülüş doğuran, həm də insan psixologiyasının dərin qatlarını açan səhnələrlə müşayiət olunur...

Roman yazıçının digər ciddi və qaranlıq əsərlərindən fərqli olaraq, daha yumoristik üslubda qələmə alınsa da, fəlsəfi yükü kifayət qədər ağırdır. Əsərdə müəllif cəmiyyətin saxta mənəviyyatını, riyakarlığı və insan zəifliklərini tənqid edir.

Ədəbiyyat tənqidçiləri “Stepançikovo kəndi və onun sakinləri”ni Dostoyevskinin ən uğurlu satirik əsərlərindən sayır və qeyd edirlər ki, burada müəllif xüsusən rus zadəgan cəmiyyətinin eyiblərini incə istehza ilə açır.

Фёдор Достоевский
СЕЛО СТЕПАНЧИКОВО И ЕГО ОБИТАТЕЛИ
Fyodor Dostoyevski
STEPANÇIKOVO KƏNDİ VƏ SAKİNLƏRİ

Janr: roman
Yaş qrupu: 16+
Ölçü: 145x210 mm
Cild: yumşaq
Səhifə sayı: 256

Nəşir:	Şahbaz Xuduoğlu
Tərcüməçi:	Zülfüyyə Abdulla
Redaktor:	Günəl Nətiq
Korrektorlar:	Nigar Abdulla Şəhla Yarı
Qapaq dizaynı:	Rafael Qasım
Mətn dizaynı:	Rahilə Şamil

Qanun Nəşriyyatı
Bakı, AZ 1102, Tbilisi pr., 76
Tel: (+994 12) 431-16-62; 431-38-18
Mobil: (+994 55) 212 42 37
e-mail: info@qanun.az
www.qanun.az
www.fb.com/Qanunpublishing
www.instagram.com/Qanunpublishing

ISBN 978-9952-38-297-6

© Qanun Nəşriyyatı, 2020; 2026
© Фёдор Достоевский, 1859

Bu kitabın Azərbaycan dilinə tərcümə və yayım hüquqları Qanun Nəşriyyatına məxsusdur. Kitabın təkrar və hissə-hissə nəşri “Müəlliflik hüququ və əlaqəli hüquqlar haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa ziddir.

MÜNDƏRİCAT

BİRİNCİ HİSSƏ. NAMƏLUMUN MƏKTUBLARINDAN

I.	Giriş	8
II.	Cənab Baxçeyev	29
III.	Dayı	46
IV.	Çay süfrəsində	62
V.	Yejevikin	74
VI.	Ağ öküz və Komarinski əhvalatı.....	89
VII.	Foma Fomiç	97
VIII.	Sevgi etirafı	114
IX.	Zati-aliləri	121
X.	Mizinçikov	137
XI.	İfrat çaşqınlıq	153
XII.	Fəlakət.....	167

İKİNCİ VƏ SONUNCU HİSSƏ

I.	Təqib.....	176
II.	Xəbərlər	193
III.	İlyuşanın ad günü	198
IV.	Sürgün	209
V.	Foma Fomiç hamını xoşbəxt edir	222
VI.	Son söz	241

Birinci hissə

**NAMƏLUMUN
MƏKTUBLARINDAN**

I

Giriş

Dayım polkovnik Yeqor İlyiç Rostanyev istefaya çıxdıqdan sonra ona miras qalmış Stepançikovo kəndinə yerləşdi. Orada elə yaşamağa başladı ki, sanki ömür boyu buralı olmuş, torpaqlarını bir dəfə də tərk etməmiş mülkədar idi. Bəzi insanlar təbiətə tamamilə hər şeydən məmnun və hər şeyə tez alışan olurlar; istefada olan polkovnikin də təbiəti məhz belə idi. Onun qədər dinc, onun qədər hər şeylə razı olan ikinci bir adam təsəvvür etmək çətin idi. Əgər ondan ciddi-ciddi kimisə çiyində iki verst uzağa aparmasını istəsəydilər, bəlkə də, aparardı; o qədər xeyirxah idi ki, bir xahişlə hər şeyini verməyə, ağız açanla az qala son köynəyini bölüşməyə hazır idi. Xarici görünüşcə qəhrəmana bənzəyirdi: hündür boyu, düzgün qaməti, fil sümüyü kimi ağ dişləri, tünd xurmayı uzun bıqları, möhkəm, cingiltili səsi və səmimi, qəhqəhəli gülüşü var idi; qırıq-qırıq və sanki yanıltmac diliylə danışdı. O vaxt onun qırx yaşı var idi. Az qala on altı yaşından ömrünü qusar olaraq yaşamışdı. Erkən yaşlarında evlənmişdi, arvadını dəlicəsinə sevirdi; lakin həyat yoldaşı vəfat etmiş, onun ürəyində unudulmaz, xoş xatirələr qoymuşdu. Nəhayət, Stepançikovo kəndini miras aldıqdan sonra sərvəti altı yüz təhkimli kəndliyə qədər artmış və o, xidmətdən uzaqlaşib uşaqları

səkkiz yaşlı İlyuşa (doğuluşu anasına həyatı bahasına başa gəlmiş oğlu) və anası öləndən sonra Moskvada bir pansionda tərbiyə almış on beş yaşlı qızı Saşenka ilə kəndə köçmüşdü. Lakin çox keçmədi ki, dayımın evi Nuhun gəmisinə çevrildi. Bu, belə baş vermişdi.

O, mirasını alıb, istefaya çıxdığı vaxt anası, general arvadı Kraxotkina dul qaldı. O, on altı il əvvəl, ikinci dəfə generala ərə gedəndə dayım hələ kornet¹ idi və artıq evlənmək barədə düşünürdü. Anası uzun müddət onun evliliyinə xeyir-dua verməmişdi; gözyaşı tökərək oğlunu eqoistlikdə, qədirbilməzlikdə, sayğısızlıqda ittiham edirdi; sübut etməyə çalışırdı ki, onun 250 təhkimlidən ibarət olan sərvəti ailəsini (yəni anasını, onun müftəyeyənlər qərargahını, “mops” və “şpits” cinsindən olan itlərini, Çin pişiklərini) saxlamağa güclə yetir. Və qırx iki yaşında ikən, oğlu evlənməzdən əvvəl özü tamamilə gözlənilmədən ərə getdi. Əslində, bu məsələdə də zavalı dayımı ittiham etməyə bəhanə tapmışdı: demişdi ki, sadəcə, ona görə ərə gedir ki, qoca yaşlarında bir sığınacağı olsun, çünki nankor, xudbin oğlu bağışlanmaz ədəbsizliyə yol verib: öz ailəsini qurmaq qərarına gəlməklə onu evdən məhrum edib.

Kifayət qədər ağıllı insan təsiri bağışlayan mərhum general Kraxotkin kimi bir adamın qırx iki yaşlı dul qadınla evlənməyinin əsl səbəbini heç vaxt öyrənə bilmədim. Qadının pulu olduğunu düşündüyünü güman etmək olar. Bəziləri isə ona, sadəcə, baxıcı lazım olduğunu düşünürdülər. Çünki, deyilənə görə, general hələ o vaxtlar hiss etmişdi ki, qoca yaşlarında qapısını cürbəcür xəstəliklər döyəcək. Bircə o məlum idi ki, general arvadına qətiyyənlə hörmət etmir, hər fürsətdə onu acı-acı ələ salıb, gülürdü. O, qərribə insan idi. Yarısavadlı, heç də küt olmayan bu adam hamıya və hər kəsə nifrət edirdi, heç bir qayda tanımır, hamını ələ salır, hamıya gülürdü, qocalığında isə qeyri-sağlam və mömin yaşanmayan həyatın nəticəsi olan xəstəlikləri ucbatından qəddar, əsəbi və amansız olmuşdu. Xidməti

¹ Çar süvari qoşununda birinci zabıt rütbəsi

vəzifəsini uğurla icra etmişdi; lakin hansısa “xoşagəlməz hadisə” nəticəsində çox da xoş olmayan şəkildə istefaya çıxmalı olmuş, məhkəmədən və təqaüdünü itirməkdən güclə yayınmışdı. Bu isə onu lap hirsli-hikkəli etmişdi. Müflis olmuş yüz təhkimlidən başqa, demək olar ki, heç bir vəsaiti olmasa da, əllərini yanına salıb, ömrünün qalan hissəsini, yəni düz on iki il, hansı pulla yaşadığını, onu kimin saxladığını düşünmədən güzəran keçirmişdi; eyni zamanda da yaxşı həyat şəraiti tələb edir, xərclərini azaltmır və kareta saxlayırdı. Tezliklə ayaqları fəaliyyətini itirdi və həyatının son on ilini yellənən, rahat kreslodə keçirdi. Yanına təhkim edilmiş, heç bir vaxt ondan söyüşdən başqa bir söz eşitməyən iki nökrər isə lazım olduqca kreslonu yellədirdilər. Karetanın, nökrələrin və kreslonun pulunu qədərbilməz oğul ödəyirdi. Mülklərini girov qoyur, özü üçün ən vacib olan şeylərdən imtina edir, ovaxtkı maddi durumu ilə ödənməsi mümkün olmayan borclara girir və anasına pul yollayırdı, lakin yenə də eqoist və qədərbilməz oğul adı üstündə qalırdı. Amma dayımın xasiyyəti elə idi ki, axırda özü də eqoist olduğuna inandı və özünü cəzalandırmaq üçün anasına daha çox pul yollamağa başladı. General arvadı ərinə pərəstiş edirdi. Əslində, onu məmnun edən ərinin general olması idi ki, o da bu sayədə general arvadı olmuşdu.

Evin bir hissəsi onun özünə məxsus idi, əri yarımövcud bir halda yaşadığı müddətdə o, evin bu hissəsində müftəxorların, şəhər qeybətçillərinin və sevimli itlərinin arasında səfasını sürürdü. General arvadı öz şəhərində vacib şəxs sayılırdı. Qeybətlər, xaç anası və toy şahidi olmağa dəvətlər, preferans oyunları və general arvadı olduğu üçün hər yerdə gördüyü hörmət evdəki sıxıntılarının qarşılığını tam ödəyirdi. Şəhər xəbərçiləri gəlib ona hesabat verirdilər; həmişə və hər yerdə birinci yerdə idi, bir sözlə, general arvadı olmaqdan faydalana bildiyi qədər faydalanırdı. General bütün bunlara qarışmırdı; əvəzində camaatın arasında arvadını vicdansızcasına dolayır, məsələn, özünə belə sual verirdi: axı bu “fətirbişirən”in nəyi

ilə evlənib, heç kim də ona etiraz etməyə cürət etməirdi. Lakin yavaş-yavaş bütün tanışları onu tərک edirdi, amma onun yoldaşa ehtiyacı var idi: laqırtı vurmağı, mübahisə etməyi sevirdi, qarşısında həmişə dinləyici olmasını istəyirdi. O, azadfikirli köhnə ateist idi, ona görə də yüksək materiyalardan bəhs etməyi də xoşlayırdı.

Amma N* şəhərinin dinləyiciləri yüksək materiylara hörmət etməirdilər, ona görə də get-gedə onların sayı azalırdı. Arada evdə vist-preferans oyununu təşkil etməyə cəhd edirdilər; amma oyun, adətən, generalın elə bir tutması ilə başa çatırdı ki, general arvadı və onun müftəyeyənləri qorxu içində şam yandırır, dua edir, pax-la, ya da kart ilə fala baxır, qazamatda olanlara kömbə paylayır və əsə-əsə nahardan sonrakı saati gözləyirdilər. O saatda yenidən oyun təşkil edilir, onlar da hər bir səhvə görə qışqırıqlara, çığırtilara, söyüşlərə, az qala kötəyə belə dözməli olurdular. General nəse xoşuna gəlməyəndə heç kimdən utanmırdı: arvad kimi çığırır, arabacı kimi söyür, bəzən isə kartları cırıb yerə ataraq oyun yoldaşlarını qovurdu, sonra da qəzəb və hikkədən həтта ağlayırdı da. Nə var, nə var, kimsə doqquzluğun yerinə səhvən valet atıb! Nəhayət ki, gözləri də zəiflədi və ona qıraətçi lazım oldu. Foma Fomiç Opiskin də elə bu zaman peyda oldu.

Etiraf edirəm ki, bu yeni şəxsin gəlişini bir az təntənəli surətdə xəbər verirəm. O, sözsüz ki, hekayətimin əsas qəhrəmanlarından biridir. Oxucunun diqqətinə nə qədər layiq olduğunu izah etməyəcəyəm: bu məsələni oxucunun özünə həvalə etmək daha ləyaqətli və daha mümkündür.

Foma Fomiç generalın evinə bir qarın çörək üçün gəlmişdi – artıq bir şey istəmirdi. Haradan gəldiyi naməlum idi. Əslində, mən qəsdən məlumat toplayıb, bu ləyaqətli insanın keçmiş vəziyyəti barədə bəzi şeylər öyrənmişdim. Əvvəla, onu deyirdilər ki, bir vaxtlar haradasa xidmət edib və haradasa başı bəlalar çəkib, əlbəttə ki, “həqiqət” ucbatından. Onu da deyirdilər ki, nə vaxtsa Moskva-